

A vargyasi (Kovászna megye) 15. századi éremlelet

Hozzáadta: PAP Ferenc, BARTÓK Botond

(Jelentés)

Az 1994-es vargyasi ásatás alkalmával a templom északi oldalán lévő román stílusú letrom alján (ott, ahol a templomhajó kezdődik), 0,30 m mélységben 32 érme került felszínre. Egyvel később, 1995-ben ugyanott még 2 találtak, tehát összesen 55 db. érmét tartalmazó lelet került a napvilágra. Az éremlelet 18465 -18519 sz.-on szerepel a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum leltárában. 53 db. (18465 - 18517) I. Zsigmond király quaringja (fyrtingje, népiesen fityingje), a 18519 sz. érme HUNYADI János-féle veret és a 18518 sz. pénz I. Mátyás király kibocsátása.

(Jelentés)

Az 1994-es vargyasi ásatás alkalmával a templom északi oldalán lévő román stílusú letrom alján (ott, ahol a templomhajó kezdődik), 0,30 m mélységben 32 érme került felszínre. Egyvel később, 1995-ben ugyanott még 2 találtak, tehát összesen 55 db. érmét tartalmazó lelet került a napvilágra. Az éremlelet 18465 -18519 sz.-on szerepel a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum leltárában. 53 db. (18465 - 18517) I. Zsigmond király quaringja (fyrtingje, népiesen fityingje), a 18519 sz. érme HUNYADI János-féle veret és a 18518 sz. pénz I. Mátyás király kibocsátása.

Az éremlelet nagy részét (53 db.-ot) Zsigmond király 1430 és 1437 között kibocsátott utolsó verete, a quaring (fyrting) alkotja, ezenkívül HUNYADI Jánosnak és I. Mátyás királynak 1-1 verete szerepel a leletben. Ez utóbbi veret SCHAIKER Péter kamaragrófsága idejében készült, POHL Artúr szerint 1489-ben, így az éremlelet főleg 15. századnak valamivel hosszabb időt fog át (1430-37 - 1489). Az utolsó éremlelet tehát a templomészaki idején kevesebb későbbre esik. Az éremleletben szereplő utolsó veretesi évszámot, 1489-et, s minden bizonnyal a HUNYADI János-féle pénzt is kell tárgyalnunk, ugyanis a quaringok forgalmazása jóformán nem léte túl kibocsátásuk idejét. Zsigmond királynak ezt az utolsó érmeveretét már 1430-ban is, a kibocsátás évében majdhogynem végleges ezüsttartalommal kezdtek veretni, mivel ezüsttartalma 1:7 arányban viszonyult réztartalmához, egy aranyforint 400 quaringot tartalmazott. E pénzfajta leírésében is hasonult a rézérmekehez, legfeljebb egyes pénzdarabok sejtett ényhe ezüstcsillagással a gyémánt nemesfém tartalmát. A veret és hátve alatt e pénz még kétszer veszített értékekéből, azpedig 1432-ben és 1435-ben. 1432-ben egy aranyforint 1000 quaringot, 1435-ben 6000 quaringot ért. Tudtuk ellenőrizni az ezüsttartalom valószínű arányulását a vereteink réztartalmához, s ez elsősorban azért kár, mert valószínű, hogy e valószínű arány sokkal inkább örököltette volna azt a közvetlen kapcsolatot, ami mindenképpen fennállt a pénzérték általános csökkenése és a verdehelyek egymásutánisága között, vagy pedig kimutatta volna azt, hogy az értékcsökkenés egyformán érintette az összes verdehelyeket (ennek az illető városok területének szempontjából is jelentősége lehet). Ez a megállapítás azért is hasznos lett volna, mert a legtöbb quaring pozsonyi és főleg kassai veret, márpedig POHL mindkét városból származó pénzt egy és ugyanazon, 1430 és 1437 közötti időszakra tartja. A daraboként vágott súlymérés eredménye viszont nem egyértelmű. A 16 kassai városi veret átlagsúlya kb. 0,39 gr, a 3 db. pozsonyi városi veret 0,51 gr, a 12 db. pozsonyi kollektív veret 0,35 gr. POHL 0,48 gr-ra állapítja meg a quaring ideális átlagsúlyát (tehát olyan darabokat vesz alapul, amelyek nem kopottak, vagy törtek. Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy az átlagsúlyok alapján nem állapíthatjuk meg, vajon a hátve kibocsátási éven belül a verdehelyek felcserélődtek-e, vagy sem. Nem tudhatjuk meg, arról van-e szó, hogy a pénz elterjedésének folyamata egyformán érintette-e a quaring kibocsátásában működő összes verdehelyeket, vagy pedig e folyamat során leírás szerinti verdehelyeken bocsátottak-e ki egyre rosszabb minőségű quaringot. A megállapított átlagsúlyok ugyanis főleg a pozsonyi városi veretek esetében darabként nagy eltéréseket mutatnak egymástól: kb. 0,31gr-tól (az 18467 lt. sz. esetében) egészen kb. 0,83 gr-ig (ennyi a 18469 lt. sz. quaring súlya). A kassai veretek viszonylag a legstabilabbak: kb. 0,23 gr-tól (18472 lt.sz.) kb. 0,63 gr-ig (18486 lt. sz.) terjed a 16 db. kassai veret súlya, legtöbbjük kb. 0,28 - 0,49 gr között van (ne feledkezzünk meg arról, hogy számos érme kopott, vagy törtek). A vargyasi érmek közül a legkisebb eltérést az a néhány pénz mutatja, amely ismeretlen verdeből (verdeből) származik, ez megfelel a P 124-60-as változatnak. E pénz súlya kb. 0,38 - 0,48 gr között váltakozik, megőrzési állapotuk viszonylag jó (kevésbé kopottak és törtek). E négy pénz átlagsúlya kb. 0,43 gr. POHL leírása szerint a quaringot legalább 14 érmeverde bocsátotta ki, átlagsúlya pedig - mint azt már említettük - 0,48 gr. Így aztán nem kizárt, hogy a P 124-60-as változatot képviselő négy érme a quaring veretese bizonyos szakaszának felel meg, amikor az átlagsúlynál valamivel kisebb súlyú pénzt bocsátottak ki, már a pénz elterjedésének folyamata során valamely fázisában. Persze e feltételezés nem válhat biznysággá a megfelelő vegyelemzés, az ezüsttartalom pontos arányainak ismerete nélkül. S bár fennmarad az igen megalapozott kérdés, úgy hisszük, meg kellett említenünk e súlymegállapításokat is, mert az ismertett súlymérés is alátámasztja az esetleges későbbi jó minőségű vegyelemzés eredményét. A vargyasi éremlelet helye a pénzforgalomban kézzelfogható meg a fém tartalom és -arányok tanulmányozásánál. A szóban forgó éremlelet a Zsigmond-féle érmekibocsátások erdélyi és bánági forgalmának lelethelyeit gyarapítja. Eddig összesen 8 helyről tudunk, ahol Zsigmond-pénzeket (is) tartalmazó éremleleteket és leírásokat pénzdarabokat fedeztek fel, de sok esetben nem ismerjük a nevüket. A felfedezések nagy többségét (7 esetben: leletet vagy leírás pénzdarabot) a Bánágban találták.

Egyetlen lelet származik Kolozsvár nyugati határához közel fekvő Szászfenesről (Florenti). Ez a földrajzi megoszlás igen érdekes teszi a vargyasi emléket, mivel tudomásunk szerint eddig ez az egyetlen székelyföldi Zsigmond-pénzlelet (hiszen bizvást minősíthetjük ennek, ha eltekintünk az összesen két későbbi verettől). (Id. tórközpontunk) Mivel a quaringot már kibocsátása pillanatában alacsony név értékű pénznek verték, s az érdekesen állandóan csökkent a kibocsátás hirtelen alatt, nyugodtan állíthatjuk azt, hogy 1437 után megszűnt a forgalma, vagy pedig legfeljebb ideig-óráig helyi érdekes forgalomban maradt, a politikai-gazdasági mélypont néhány következő alatt (főleg Albert és Erzsébet uralkodása idején). A HUNYADI János- és Mátyás-féle pénz minden bizonnyal - jobb, érdekesebb vereteként - később foroghatott és az elrejtés alkalmával kerülhetett, talán egy és ugyanazon tulajdonos vagyontörredékeként, közösen a remegyüttésbe a quaringokkal. Ez valamikor a 15. század végén történet, a Mátyás király halála és II. Ulászló trónralétele kiváltotta zavargások idején. A vargyasi emléket a Zsigmond-quaringok viszonylag nagy száma és főleg a székelyföldi lelőhely egyedi volta, közelsége Székelyudvarhelyhez, mint közrészeti pénzforgalmi központhoz avatja érdekessé. ACTA - 1996 (A Csíki Székely Múzeum és a Székely Nemzeti Múzeum Évkönyve)